

Prof. dr hab. Adriana Biedroń

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

ul. Arciszewskiego 22A

76-200 Słupsk

Recenzja rozprawy doktorskiej Magdaleny Toporek pt. "Postrzeganie sukcesu w dobie autonomizacji procesu kształcenia językowego: Świadomość językowa a osobista percepcja sukcesu"

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska pt. **"Postrzeganie sukcesu w dobie autonomizacji procesu kształcenia językowego: Świadomość językowa a osobista percepcja sukcesu"** składa się z wstępu oraz czterech rozdziałów, przy czym rozdziały 1-3 stanowią przegląd literatury przedmiotu, natomiast rozdział 4 zawiera opis badania empirycznego oraz wnioski. Celem rozprawy było zbadanie związku między świadomością językową, autonomicznością oraz subiektywnym postrzeganiem sukcesu w nauce języka.

Wybór tematu jest trafny i uzasadniony. Badania przekonań, świadomości oraz percepcji sukcesu są rzadko podejmowane w dziedzinie badań językoznawczych. Dlatego też, należy pozytywnie ocenić wybór problemu badawczego, mającego wymiar naukowy i praktyczny.

Rozprawa doktorska Magdaleny Toporek podejmuje temat związku pomiędzy autonomią w nauce języka a indywidualnym postrzeganiem sukcesu. Wskazuje, że sukces jest pojęciem subiektywnym i silnie uzależnionym od wartości, celów i doświadczeń jednostki. Tradycyjnie sukces w nauce języka był oceniany według modelu edukacji skupionego na postaci nauczyciela, w którym kluczowe były wymierne efekty, takie jak kompetencja lingwistyczna czy komunikacyjna, mierzone za pomocą standardowych testów. W dobie autonomizacji sukces w nauce języka staje się bardziej złożony i dynamiczny, a jego definicja zmienia się wraz z indywidualnymi celami i potrzebami uczącego się.

W kontekście tego zagadnienia szczególne znaczenie ma świadomość językowa, która wzmacnia proces przyswajania języka, zwiększa biegłość i pewność siebie, a także sprzyja docenianiu różnorodności językowej. Świadomość językowa wspiera samodzielne uczenie się, skłaniając uczniów do analizy funkcji języka, stosowania strategii uczenia się oraz oceny własnych mocnych i słabych stron. Stanowi to fundament podejścia autonomicznego, w którym to uczeń, a nie nauczyciel, odgrywa kluczową rolę w procesie edukacyjnym.

Główne cele badawcze dysertacji koncentrują się na analizie tego, jak uczący się postrzegają sukces w autonomicznym procesie nauki języka oraz w jaki sposób ich świadomość językowa wpływa na tę percepcję. Autorka stawia pytanie, czy wzrost świadomości językowej prowadzi do zmian w indywidualnym pojmowaniu sukcesu. Badanie oparte jest na triangulacji metodologicznej, łączącej podejścia jakościowe i ilościowe. W pierwszym etapie zastosowano kwestionariusze mierzące postawy studentów wobec autonomii, świadomości językowej i sukcesu. Następnie przeprowadzono badanie interwencyjne, mające na celu podniesienie świadomości językowej uczestników, a po jego zakończeniu ponownie przeanalizowano wyniki za pomocą kwestionariusza. Porównanie danych pozwoliło na określenie wpływu zwiększonej świadomości językowej na postrzeganie sukcesu. Analiza jakościowa opierała się na transkrypcji i kodowaniu odpowiedzi, a dodatkowe wywiady grupowe pogłębiły interpretację wyników.

Wyniki badania dostarczają istotnych wniosków zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym. Rozprawa poszerza wiedzę na temat autonomii w nauce języka oraz pokazuje, w jaki sposób świadomość językowa wpływa na indywidualne postrzeganie sukcesu. Autorka formułuje również cenne rekomendacje dla nauczycieli i uczących się, podkreślając znaczenie autonomii jako dynamicznego i wielowymiarowego procesu. Praca składa się z części teoretycznej i empirycznej. Pierwsza obejmuje przegląd literatury dotyczącej autonomii, sukcesu oraz świadomości językowej. Druga część poświęcona jest badaniu, jego metodologii i analizie wyników. Podsumowanie zawiera omówienie znaczenia pracy w kontekście teoretycznym i praktycznym, a także propozycje dalszych kierunków badań.

Rozdział 1 przedstawia krytyczny przegląd literatury dotyczącej autonomii w nauce języków oraz powiązanych koncepcji. Rozdział 2 analizuje pojęcie sukcesu oraz relację między autonomią językową a sukcesem. Ten rozdział koncentruje się także na osobistym postrzeganiu sukcesu, odnosząc się do koncepcji wielojęzyczności oraz opisuje indywidualne czynniki wpływające na sukces w nauce języków. Kolejny, Rozdział 3, skupia się na świadomości

językowej i nauce języka. Po omówieniu pochodzenia, definicji i powiązanych aspektów świadomości językowej, rozdział ten bada związek między świadomością językową a autonomią ucznia. Rozdział kończy się refleksją na temat tego, jak sukces jest postrzegany z perspektywy zarówno autonomii, jak i świadomości językowej. Czytając kolejne rozdziały zauważa się z jednej strony dużą skrupulatność, dociekliwość i konsekwencję w gromadzeniu informacji, z drugiej jednakże pewien problem z ich selekcją. Odnosi się wrażenie, że autorka uwzględniła wszystko, co ma jakikolwiek związek z tematem, by nie narazić się na zarzut pominięcia jakiejś teorii, czy pozycji literatury. Dokładność i skrupulatność to u badacza zalety, ale należy pamiętać, że pisząc artykuły naukowe informacje należy selekcjonować i zrezygnować ze zbyt szczegółowych analiz, skupiając się na tych stricte związanych w problemem badawczym.

Podsumowując, uważam że dokładność, ambicja i pracowitość autorki dobrze rokują w jej przyszłych badaniach naukowych, pod warunkiem, że będą szły w parze z umiejętnością selektywnej rezygnacji z części informacji na rzecz bardziej zwięzłego prezentowania treści.

Przechodząc do części empirycznej, Rozdział Czwarty zagłębia się w metodologiczne aspekty projektu badawczego, od celów i pytań badawczych po projekt, uczestników i procedurę analizy danych. Głównym celem tego badania jest analiza kluczowego pytania badawczego dotyczącego tego, jak jednostki postrzegają sukces w autonomicznym uczeniu się języka oraz jego związek ze świadomością językową. W szczególności badanie sprawdza, czy zwiększona świadomość językowa prowadzi do zmian w indywidualnym postrzeganiu sukcesu przez uczących się. Poprzez wyjaśnienie złożonych powiązań między tymi koncepcjami badanie dąży do zapewnienia całościowego zrozumienia ich interakcji oraz zaproponowania szerszych implikacji dla praktyk dydaktycznych w nauczaniu języków.

Aby osiągnąć ten cel, badanie wykorzystuje podejście mieszanych metod (Biesta 2010; Morgan 2014; Kaushik i Walsh 2019), łącząc techniki jakościowe i ilościowe w celu zwiększenia rzetelności i wiarygodności poprzez triangulację metodologiczną. Badanie rozpoczyna się od przeprowadzenia ankiet mających na celu zebranie danych ilościowych dotyczących postaw studentów wobec autonomii, świadomości językowej oraz ich percepcji sukcesu. Następnie zastosowano badania w ramach partycypacyjnego podejścia badawczego, mające na celu zwiększenie świadomości językowej uczestników, uzupełnione o refleksyjne notatki. Po zakończeniu sesji zwiększających świadomość językową ponownie przeprowadzono pierwotną ankietę w celu zebrania danych długofalowych, co pozwoliło na ocenę wpływu zwiększonej świadomości językowej na postrzeganie sukcesu. Porównanie danych zebranych przed i po

sesjach umożliwiło przeprowadzenie analizy statystycznej opisowej. Dane ilościowe analizowano w celu zidentyfikowania wzorców i korelacji, natomiast dane jakościowe zostały transkrybowane, zakodowane i poddane analizie tematycznej, co dostarczyło szczegółowych wniosków wynikających z interwencji. Ostatnia faza obejmowała wywiad fokusowy mający na celu pogłębienie zrozumienia zaobserwowanych zmian, co dodatkowo wspierało triangulację metodologiczną.

Prezentowane badanie wnosi istotne implikacje teoretyczne i praktyczne do dziedziny nauczania języków. Poszerza dyskurs na temat autonomii w nauce języków oraz wyjaśnia związek między świadomością językową a indywidualnym postrzeganiem sukcesu. Wyniki dostarczają rekomendacji zarówno dla środowiska akademickiego, jak i praktyki dydaktycznej, przynosząc korzyści nauczycielom oraz osobom uczącym się języków. Rezultaty przyczyniają się do lepszego zrozumienia autonomii ucznia, ukazując ją jako złożony i dynamiczny proces.

Na pochwałę zasługuje zarówno dobór narzędzi badawczych, analiza danych statystycznych, jak i prezentacja wyników badania. Rozdział ma przejrzystą strukturę, jest przystępny w odbiorze, czytelnik nie ma wątpliwości co, jak i w jakim celu zostało zbadane.

Co istotne, praca zawiera zarówno implikacje teoretyczne, jak i praktyczne. Autorka skrupulatnie odnotowuje ograniczenia badania, jak i proponuje przyszłe kierunki rozwoju badań w tej dziedzinie.

Jeśli chodzi o aspekty techniczne pracy, czyli język, styl, bibliografia, technika, praca jest bardzo dobra. Nie odnotowałam większych usterek językowych, dyskurs jest odpowiedni dla tego rodzaju prac, cytowania konsekwentne i poprawne. Bibliografia jest imponująca, należy odnotować, że autorka do ostatniej chwili aktualizowała literaturę uwzględniając pozycje z 2023 i 2024 roku.

Reasumując, usterki pracy są nieliczne i wynikają z braku doświadczenia autorki, która jest dopiero na początku drogi naukowej, a nie zaniedbania, czy ignorancji. Umiejętność zgromadzenia i dokonania przeglądu teorii i badań z omawianego zakresu oraz umiejętności badawcze dają podstawę do twierdzenia, że Autorka rozprawy jest w stanie prowadzić dalsze badania naukowe i publikować wyniki w czasopismach naukowych.

Zalety pracy

Rozprawa Magdaleny Toporek wnosi istotny wkład w badania nad autonomią w nauce języka oraz pokazuje, jak złożone i indywidualne może być postrzeganie sukcesu w tym procesie.

Rozprawa podejmuje niezwykle istotny, a jednocześnie wciąż stosunkowo słabo zbadany temat relacji między autonomią w nauce języków obcych, świadomością językową a subiektywnym postrzeganiem sukcesu. Autorka w sposób dogłębny i szczegółowy analizuje tę problematykę, oferując kompleksowe ujęcie teoretyczne oraz rzetelnie przeprowadzone badania empiryczne.

Jednym z największych atutów rozprawy jest jej aktualność i znaczenie dla współczesnej dydaktyki językowej. W dobie rosnącego nacisku na autonomię ucznia w procesie edukacyjnym kwestia definiowania sukcesu w nauce języków obcych nabiera nowego wymiaru. Autorka podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób świadomość językowa wpływa na indywidualne postrzeganie sukcesu, co stanowi istotne zagadnienie zarówno w teorii, jak i w praktyce nauczania języków obcych.

Bardzo mocnym punktem pracy jest jej część teoretyczna, która prezentuje szeroki i rzetelny przegląd literatury przedmiotu. Autorka sięga zarówno do klasycznych koncepcji (np. autonomia według Holeca), jak i do najnowszych opracowań z 2024 roku, co świadczy o staranności w doborze źródeł. W szczególności warte podkreślenia jest kompleksowe omówienie pojęcia autonomii i świadomości językowej oraz ich wpływu na proces uczenia się języków.

Na uwagę zasługuje również aspekt metodologiczny pracy. Pomimo stosunkowo niewielkiej próby badawczej, autorka wykorzystwała metodę triangulacji, łącząc techniki ilościowe i jakościowe, co zwiększa wiarygodność uzyskanych wyników. Badanie nie ogranicza się jedynie do biernej obserwacji – zastosowano interwencję pedagogiczną mającą na celu zwiększenie świadomości językowej uczestników, a następnie ocenę jej wpływu na ich percepcję sukcesu. Taki sposób prowadzenia badań świadczy o dużej świadomości metodologicznej autorki i może stanowić wzór dla przyszłych analiz w tym obszarze.

Dodatkowo praca jest napisana bardzo dobrym, poprawnym angielskim, cechuje się starannością edytorską, a struktura rozprawy sprzyja przejrzystemu przedstawieniu treści.

Zastrzeżenia i uwagi krytyczne

Mimo licznych zalet, w pracy można dostrzec pewne mankamenty. Jednym z nich jest nadmierna szczegółowość w niektórych fragmentach, które nie zawsze wnoszą istotną wartość do głównej problematyki. Dotyczy to np. rozbudowanego opisu klasycznych metod nauczania języków (grammar-translation, audiolingwalnej, bezpośredniej), a także odniesień do

Chomsky'ego, Hymesa czy Canale & Swain. Teorie te nie mają związku z tematem pracy. W przyszłych pracach warto skupić się na umiejętności syntezy oraz rozróżniania informacji kluczowych od mniej istotnych.

Ponadto, choć autorka bardzo dokładnie opisuje pojęcie autonomii i świadomości językowej, to w rozdziale dotyczącym sukcesu można dostrzec pewien brak selektywności. Poruszono w nim wiele różnych aspektów (m.in. CEFR, self-efficacy, czynniki indywidualne), jednak zabrakło wyraźnego wskazania, które z nich są kluczowe w kontekście badań autorki.

W opisie badania stosunkowo dużo miejsca poświęcono kwestii native-like profiency jako wyznacznikowi sukcesu. Szkoda, że temat ten nie został szerzej rozwinięty w części teoretycznej, zwłaszcza że literatura na ten temat jest obszerna (np. Abrahamsson i Hyltenstam 2008, 2009; DeKeyser 2000). Jak wynika z badań autorki, dla wielu uczących się osiągnięcie poziomu zbliżonego do natywnego pozostaje kluczowym wyznacznikiem sukcesu, pomimo sugestii w literaturze, że nie powinien być on miernikiem osiągnięć językowych. Warto więc uwzględnić ten aspekt w przyszłych badaniach.

Podsumowanie

Rozprawa Magdaleny Toporek stanowi wartościowy wkład w rozwój badań nad autonomią w nauce języków oraz postrzeganiem sukcesu w tym procesie. Jest to praca bardzo starannie przygotowana, przemyślana i oparta na solidnej bazie teoretycznej. Pomimo pewnych drobnych niedociągnięć, takich jak miejscami nadmierna szczegółowość czy brak selektywności w niektórych aspektach, całość prezentuje wysoki poziom merytoryczny i metodologiczny.

W szczególności należy podkreślić dobrze zaplanowane i przeprowadzone badanie empiryczne, które łączy różne metody badawcze oraz wprowadza interwencję pedagogiczną. Wnioski są dojrzałe, przemyślane i dowodzą dużego zaangażowania autorki.

Podsumowując, stwierdzam, że rozprawa mgr Magdaleny Toporek spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i z pełnym przekonaniem rekomenduję do dopuszczenia do dalszych etapów postępowania kwalifikacyjnego na stopień doktora nauk humanistycznych, w dziedzinie językoznawstwo.

23.02.2025
prof. Adam Białon